משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

דו"ח פניות

שנת הלימודים תשפ"ד

2024-2025

תוכן עניינים

פתח דבר ..... 2 – 3

עיקרי הממצאים:

א. ניתוח פניות על פי נושאים / קטגוריות

א.1 ניתוח פניות על פי קטגוריות מרכזיות 4

א.2 דרכי הפנייה 5

א.3 דרכי הטיפול בפניות 5

א.4 הפניות כמראת צד קמורה 6

א.5 פניות תלמידים והורים על רקע מלחמת חרבות ברזל ..... 6 – 7

א.6 ניתוח פניות בקטגורית נוהלי מוסי"ח ..... 8 – 10

א.7 ניתוח פניות בקטגורית ענישה במוסי"ח ..... 11 – 12

א.8 ניתוח פניות בקטגורית אלימות ..... 13 – 14

א.9 ניתוח פניות בקטגורית בחינות ..... 14 – 15

ב. ניתוח פניות על פי מחוז, משלבי חינוך ומגזר חינוכי

ב.1 ניתוח פניות על פי מחוזות וקטגוריות נושאים מרכזיות ..... 15 – 16

ב.2 ניתוח פניות על פי משלבי גיל 16

ב.3 ניתוח פניות על פי מגזר חינוכי ..... 16 – 17

ב.4 מבט נוסף אל המגזר החרדי 17

מסקנות והמלצות לסיכום ..... 18 – 20

תודות 20

שיר סיום 21

משרד החינוך: * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

פתח דבר

בשנים האחרונות, גברה המודעות לסוגיית הפגיעות בילדים/נוער במערכת החינוך, כאשר תלמידים מחליטים לשתף ולדווח על מקרים של התנהגות פוגענית לכאורה על ידי מבוגרים האחראים להם או ע"י קבוצת השווים.

כבוד התלמיד הוא לא רק עניין אנושי או מוסרי, אלא אסטרטגיה חינוכית מהותית המשפיעה על איכות החינוך וההתפתחות האישית והחברתית של הילדים והנוער. כבוד התלמיד אינו מותרות, אלא צורך בסיסי במארג היחסים הדינאמיים במוסדות חינוך. זהו יסוד הכרחי בתהליך החינוכי שמשפיע ישירות על ההתפתחות האישית והרגשית של כל ילד/ה.

זכויות תלמידים חייבות לבטא את האיזונים הנדרשים בתוך בית הספר, מול מוריהם, ובמסגרת אורח החיים הבית ספרי. ממש כפי שזכויות האזרח אינן מוחלטות כי אם כפופות לאיזונים החברתיים, כך גם זכויות התלמיד כפופות לאיזונים המתחייבים מן המסגרת החינוכית. למורים יש סמכויות ואחריות משום שלתלמידים יש זכויות. מתחייב מתעודת הוראה מטעם המדינה המעניקה סמכויות ואחריות לאדם מוסמך לפעול כמורה דרך, לכבד ולהעניק לתלמידים זכות לחינוך.
הטיפול הרציני בפניות תלמידים חורג מעבר לנוהל מנהלי או חוקי. זהו ביטוי עמוק של מחויבות חינוכית, אזרחית ואנושית המבקשת לכבד, להעצים ולטפח כל ילדה וילד (ילד ע"פ האמנה מוגדר עד גיל 18) , ולתת בידיהם את הכלים והאפשרויות לסלול לעצמם דרך לקידום עם פחות מהמורות, להעניק להם את ה"כנפיים" איתם ימשיכו למרחבי החיים שבחרו.
המפגש בין סמכות לזכויות היא אתגר מורכב הדורש חשיבה מתמדת, רגישות, ואיזון עדין. המפתח טמון ביצירת תרבות חינוכית המכבדת הן את הסמכות והן את זכויות התלמיד/ה, תוך הובלת התפיסה שטובת התלמיד קודמת, ומתוך הבנה שטובת הילד תביא לשיפור הקשרים החברתיים. המתח לכאורה בין סמכויות הצוות החינוכי למימוש זכויות התלמידים מעלה לדיון ציבורי מעת לעת את אחד האתגרים המהותיים במערכת החינוך: כיצד לשמר סדר ומשמעת מחד גיסא תוך יידוע הזכויות וההגנה עליהם במסגרות השונות, זאת לשם הבטחת סביבה חינוכית צודקת ומכבדת מאידך.

משרד החינוך: * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

המורים היקרים לנו נמצאים בכיתות ועושים עבודה מופלאה, מלאכת מחשבת.
דווקא משום המורכבות, גודל, ומרחב העשייה והאחריות שלהם, יש צורך בזרקורים שיאירו עבורם נורמות וסטנדרטים מקצועיים.
הסמכות של הצוות החינוכי ושל הורים במקביל, הינה תולדה של הזכות של התלמידים לחינוך, ולכן המחנכים אשר מבקשים לצמצם את זכויות הילדים או חלילה לבטלן, כורתים את הענף ממנו הם ניזונים שהרי לא תהא משמעות למקצועם מבלי שהתלמידים שלהם יממשו את זכויותיהם.

מי מאתנו אינו פוגש את האתגר רב הפנים של זכויות וגבולות, שותפות וגבולות, העצמת סמכות המורה בד בבד עם העצמת כבוד התלמיד וזכויותיו. הליכים הוגנים המשתפים את קהילת ביה״ס יכולים לשרת אותנו במימוש אתגרי היום יום. הם יגנו עלינו, מנהיגי המערכת, לא פחות מאשר על תלמידינו והוריהם.

״ אֲשֶׁרֵי הדוֹר שֶׁהַגְּדוֹלִים נִשְׁמָעִין לִקְטָנִים וּמִתּוֹךְ שֶׁהַגְּדוֹלִים נִשְׁמָעִין לִקְטָנִים

נוֹשְׁאִין קְטָנִים קַל וָחוֹמֶר בְּעַצְמָן לִהְיוֹת נִשְׁמָעִין ״

ראש השנה כ״ה

בברכה
טובה בן ארי
מפקחת ארצית לזכויות התלמיד.ה

תודה ליוסי מיכל על הסיוע בהכנת דו״ח זה.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת״א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

עיקרי הממצאים

א. ניתוח פניות על פי נושאים/קטגוריות

א.1 – ניתוח פניות על פי קטגוריות מרכזיות

טבלה מס' 1 – מס' פניות על פי קטגוריות מרכזיות

קטגוריות מרכזיות של פניות	סך הפניות
נהלי המוסד החינוכי	342
ענישה	149
אלימות	89
בחינות	37
סיוע	17
סה"כ	634

במהלך שנת הלימודים תשפ"ד הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד טפל ב- 634 פניות.
הפניות עסקו בחמישה נושאים מרכזיים – נהלי המוס"ח, דרכי ענישה, תהליכי היבחנות ובחינות בגרות, התמודדות עם אלימות בין באי המוס"ח ובקשות לסיוע עבור תלמידים.
342 פניות (54% מכלל הפניות) עסקו בנושאים המעוגנים בחוזרי מנכ"ל, נהלים המחייבים צוותי חינוך לנהוג על פיהם, סוגיות המתייחסות לזכויות ילדים בהלימה לחוזרי מנכ"ל, לאמנה הבינלאומית לזכויות הילד ולזכויות תלמידים על פי חוק זכויות התלמיד וחוקים נוספים וסוגיות שנולדו בעקבות מלחמת "חרבות ברזל".
149 פניות עסקו באירועים של ענישה משפילה, ענישה קולקטיבית, השעיה והרחקה ומניעת השתתפות תלמידים בפעילויות בית ספרית.
89 פניות עסקו בהתנהגויות אלימות במוס"ח רובן בין התלמידים עצמם ומיעוטן בין מורים ותלמידים, ובדרכי ההתמודדות של המוס"ח עם התנהגויות אלו.
469 מכלל הפניות שהתקבלו נמצאו כמוצדקות לאחר תהליכי בירור ובדיקה. פניות אלו מהוות 74% מכלל הפניות. 165 הפניות הנוספות נמצאו כלא מוצדקות, והן מהוות 26% מכלל הפניות שטופלו.

הנתונים מצביעים על מעורבות משמעותית של הפיקוח בהבטחת זכויות תלמידים בתהליכי חינוך, גישור והצבת טובת הילד כמקור מנחה, תוך יישום נהלים בהתאם להנחיות המשרד וחוק זכויות התלמיד, במטרה להבטיח סביבה חינוכית תומכת, מכבדת המקדמת את זכויות התלמידים תוך שמירה על כללים ונהלים מקצועיים.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

א.2 – דרכי הפנייה

עיקר הפניות הגיעו באמצעות דוא"ל. חלק קטן יותר מהפניות נעשה באמצעות פנייה ברשתות החברתיות (פייסבוק, ווטסאפ). הפניות הגיעו מכלל המחוזות, ועסקו במצבי חיים של תלמידים ותלמידות בכל משלבי החינוך ובכל הזרמים החינוכיים. גם בעת המלחמה בשנה האחרונה המשיכו הפניות בנושאים השוטפים בבתי הספר ובחלקן טענו על יחס לא הוגן מנקודת מבטם של התלמידים על דרכי היבחנות ודרכי שיח בין מורה לתלמידים.

בדו"ח לא תועדו בפירוט עשרות שיחות היוועצות שוטפות עם מפקחות וקב"סים שהתלבטו בנוגע למצבי מצוקה בבתי הספר, והתנהלות לא תקינה בין הנהלה להורים, כמו אירועי ענישה ודרכי הטיפול, איומים סמויים על הרחקה וכד'.
כ"כ היו פניות נוספות שלא תועדו בדוח מנציגי מועצות התלמידים, הנמצאים בקשר ישיר איתנו, באמצעות שיחות טלפון וברשתות החברתיות לשם היוועצות בסוגיות ודילמות שמעסיקות את התלמידים.

א.3 – דרכי טיפול בפניות

מערכת החינוך מהווה מרחב משמעותי בחיי התלמידים ומשפחותיהם, והטיפול בפניות מהווה נדבך חשוב להבנת המצוקות והאתגרים עימם הם מתמודדים. פניות אלו, מגיעות בדרכים שונות ובנושאים מגוונים.
הטיפול בפניות מאפשר גישה ישירה למצוקות התלמידים והמשפחות. באמצעות הפניות אנו מיישמים מחד את הזכות להישמע ולהשתתפות של תלמידים בעת משבר בעיקר, ומאידך למדים על הצרכים והדילמות בהם עוסקים בתי הספר, על יתרונן של ההנחיות בחוזרי מנכל, ועל החסר בהנחיות בנושאים מסוימים (לדוגמא: שירותי חינוך לילדים במעצר בית, היעדר הסכמת בי"ס להחזיר ללמידה תלמיד שהיה מאושפז בבי"ח לחולי נפש), כמו גם בנושאים הנדרשים לפיתוח מקצועי של הצוות החינוכי .
מתוך עיסוקנו בתהליכי בירור וגישור והנחיית בתי הספר בדבר חובת הלב וקיום נהלים וחוקים, הבנו שכל מוסד חינוכי חייב בתיעוד שיטתי של פניות ו/או תלונות בנושא זכויות תלמידים, זיהוי מגמות ונושאים חוזרים, ודיון פנימי במקרים מורכבים שעשויים להביא לגיבוש המלצות לשיפור בכל מוסד חינוכי ולקבלת החלטות מערכתיות. גישה כזו רואה את התלמיד היחיד ואת חברת השווים לו, ותקדם בניית תכניות התערבות מותאמות אישית. זהו מהלך הכרחי, לדעתנו, לחיזוק הקשר בין צוות חינוכי, הורים ותלמידים לגיבוש יעדים משותפים ובניית הסכמות על הערך ועל הדרך.

משרד החינוך: * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

א.4 – הפניות כמראת צד קמורה:

המוסד החינוכי מפגיש "שונים" בתחומי עניין משותפים. ככזה אמור הוא לכבד את זכויותיהם של חברי קהילת המוסד החינוכי לתת אמון אלה באלה תוך תמיכה בין כל הגורמים, ובין צעירים ומבוגרים.

הפניות מלמדות אותנו על הנעשה בזמן אמת בשדה החינוכי, ומהי הדרך לתיקון עוולות ברמת הפרט עם הבנות לכלל. בדרך זו ישנם שבילים רבים, והשביל המואר הוא מציאת פתרונות הוגנים וצודקים עבור התלמיד או התלמידים המעורבים בפנייה ועבור הצוות החינוכי במקביל.

בעת פנייה מתקיימים תהליכי בירור עם הגורמים הרלוונטיים – מפקחים, מנהלים, עורכי דין מהמחוזות, גורמי חינוך נוספים. במידת הנדרש מתקיים שיח בירור מקביל עם ההורים והתלמיד. בפניות בהן נדרש בירור מעמיק התקיימו שיחות משותפות לכל המעורבים, מפגשים במוס"ח או מפגשים מקוונים

מצאנו שיש לפתח ערוצי תקשורת נוספים וברורים בין כל הגורמים - הנהלת בית הספר, מורים, הורים ותלמידים. המהלך כולל קביעת נהלים ברורים לפניות של תלמידים והורים, מתן מענה מסודר לפניות, ויצירת מנגנונים "שקופים", יצירת גשר בין תפיסות תרבותיות לבין דרישות המערכת, דיאלוג כנה בדרך לאיתור חלופה מותאמת למצב. בתהליך הדיאלוגי כל מורה הופך לתלמיד וכל תלמיד הופך למורה. זהו שיח החותר אל הטוב, אשר עצם קיומו יוצר הוויה של זכויות ושל כבוד הדדי.

כמו כן , הבנו שהחלטות שגויות של מורים ומנהלים הן בשל היעדר ידע קונקרטי ועדכני המחייב אותם כאנשי מקצוע. היבט זה משפיע על יכולתם להתמודד עם אתגרים בחינוך שיש בהם סיכון משפטי בשל החלטות הנוגדות ולא מדויקות ע"פ החוק והנהלים.

הפניות שנשלחו אלינו במהלך השנים האחרונות לימדו אותנו שחובה על כל מוס"ח לקיים הנחייה פנימית והפקת לקחים מכל אירוע, תיעוד ויידוע לכל הצוות הבית ספרי.

א.5 – פניות תלמידים והורים על רקע מלחמת חרבות ברזל

מעט פניות התקבלו על רקע אתגרי מלחמת חרבות ברזל, ודילמות חינוכיות וערכיות שצוותי החינוך והתלמידים התמודדו איתן במוס"ח במיוחד בעת העברת תכנים רגישים לתלמידים. בעת המלחמה הזו, הורים הלינו על היעדר למידה סדירה בצד פניות התלמידים שביקשו פעולות הפגתיות. רגישות במצבי חרדה הובילו לבלבול בקרב צוותי חינוך והמשפחות, במיוחד בהיותם עקורים. לא ציפיתי להשעיית תלמיד וביטול השתתפות בטיול בעקבות הבעת דעות פוליטיות, ילד בבי"ס לחינוך מיוחד שנכלא לשעתיים בכיתה בשל התפרצות זעם כששמע אזעקה, בתיכון - הורדת ציונים בשל היעדרות עקב אזעקות חוזרות וכו'. חלק מהפניות עסקו בהתנהגויות שהתעוררו עקב חרדת מלחמה ופחד מהאזעקות, כמו: אי ביקור סדיר עקב חרדה ופחדים. פניות אחרות עסקו בשגרות התנהלות בכיתה

משרד החינוך: * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

ובבית הספר, כמו: פתיחת מצלמות בשיעור מקוון, שימוש בטלפון הנייד, קושי בבחינות, מענה להתנהגות אלימה. מספר פניות עסקו בהתמודדות עם הבעת דעות בעלות גוון פוליטי בקרב התלמידים.

חלק מההורים ששוחחנו איתם טלפונית הביעו חשש עמוק לגבי הפערים הלימודיים המשמעותיים שנוצרו בקרב התלמידים בעקבות המלחמה.

הדאגות העיקריות:

- שיבושים בשגרת הלימודים, ביטול שיעורים בגלל אזעקות.
- מעבר ללמידה מרחוק, חובת פתיחת מצלמה.
- קושי להתרכז בכלל בלימודים בשל המצב הביטחוני.

דוגמאות לפניות על רקע המלחמה

- בקשה להתאמות מיוחדות בזמן מלחמה בבחינת בגרות.
- תלונת הורה על חוסר סיוע של מורים לילד החווה חרדת מלחמה, נאמר לו "אתה שתול פה", "תתייבש".
- מורה נזפה בתלמיד בפרהסיה בשל איטיות בכתיבה באמצע מבחן מסכם. לטענת התלמיד האיטיות שלו במבחן נבעה מחשש מאזעקה ובשל כך לא סיים את הבחינה.
- הורדת ציונים של מעל 15 אחוז בשל היעדרות עקב אזעקות חוזרות בגלל המלחמה.
- הרחקה באמצע שנת הלימודים עקב אי ביקור סדיר על רקע המלחמה.
- תלונה על התעמרות של מורה בתלמיד שלא היה כחצי שנה בבי"ס, מכיוון שחווה פחד מאזעקות והמלחמה.
- תלמידה שואלת לגבי החובה בפתיחת מצלמה בשיעור בעקבות המלחמה. נאמר לה שיורידו לה ציון על תלמידאות.
- בכיתה י' השעיית תלמיד וביטול השתתפות בטיול בעקבות הבעת דעות פוליטיות של התלמיד על רקע המלחמה.
- ילד בבי"ס לחינוך מיוחד נכלא בכיתה לשיעור בשל התפרצות זעם בעת האזעקה
- תלמידים איימו על תלמיד בשל דעותיו הפוליטיות שנאמרו בכיתה על רקע המלחמה ללא התערבות מיידית של בית ספר.
- תלונה על מפקחת בית ספר ששוחחה עם תלמיד על עמדותיו כלפי חמאס בשעת מלחמה.

משרד החינוך: * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

א.6 – ניתוח פניות בקטגורית נהלי המוסי"ח

342 פניות עסקו בנהלי בית ספר. ניתוח הפניות מלמד כי 32% מתוכן עסקו בטווח רחב של נהלים במוסי"ח.

בחינת הפניות שהתקבלו בנושא התקשורת בין מוסדות החינוך להורים מעלה מספר סוגיות מרכזיות המשקפות את מורכבות היחסים בין הצדדים: אי מענה של מנהלת או מורים להורים בתגובה לפניות שלהם, יחס מזלזל לבקשות של הורים, הלנה של הורים על איכות ההוראה של מורים. תלונות רבות התמקדו בהיעדר תגובה או מענה איטי מצד הנהלת בית הספר, ובמקרים מסוימים, פניות חוזרות ונשנות נותרו ללא מענה ענייני. עוד עלו טענות הורים על טיפול שטחי בבקשותיהם, וחלקם הביעו דאגה מפערים לימודיים שנוצרו. פניות שטופלו במסגרת זו כללו:

פניות בנושא בקשות לדרכי היבחנות נוספות ולהתאמות.

פניות בשל הסתגלות תלמידים בעלי קשיים, הלנה על אי מתן סיוע על פי הנדרש בסל המענים האישי, ובקשות לשעות סייעת.

מתן מענה ומידע כנדרש להורים גרושים (לדוגמה: אי העברת מידע לאחד ההורים), שיבוצים לכיתות (לדוגמה: בקשה לשיבוץ תלמיד בכיתה עם חברים, בקשה לשינוי בשיבוץ תלמידה עקב קשיים חברתיים).

התמודדות עם הבאת טלפונים ניידים למוסי"ח (לדוגמה: החרמת הטלפון הנייד ליותר מיום לימודים אחד).

46 פניות (כ- 14% מכלל הפניות בקטגוריה זו) עסקו בהרחקה לצמיתות של תלמידות ותלמידים ממוסדות חינוך שלא על פי חוזר מנכ"ל וחוק זכויות התלמיד או העברה ממוסד למוסד. לדוגמה: הרחקה בסוף חופשת הקיץ או בחודש הראשון ללימודים, הרחקה ללא הצגת תוכניות אישיות מותאמות למענים הנדרשים עבור תלמידים בסיכון להנשרה, הרחקה בשל הישגים לימודיים, הרחקה בגין טענת המוסי"ח שהתלמידים פעלו בניגוד לתפיסה התרבותית הרווחת בו, הרחקה ללא היידוע בדבר זכות הערעור כנדרש ע"פ החוק.

23 פניות עסקו בהפליה כלפי תלמידים ותלמידות במוסי"ח. הפניות כללו לדוגמה: הפליה על רקע מיונים לקבלה למוסי"ח, הפליה של תלמידים עולים, הפליה בשיבוצים לכיתה או לגן על רקע בעיות משמעת או קשיים חברתיים. 20 פניות שטופלו עסקו בהפרת פרטיות של תלמידים במוסי"ח כמו: בקשה לדעת מה מכיל הכריך של תלמידים, קריאת הודעות בניידים של תלמידים על ידי הצוות החינוכי, בקשה של הורים לקריאת דוח אלימות שהוציא בית הספר, חיפוש בתיקי תלמידים שלא על פי נוהל, צילום והעברה של תמונות תלמיד שצולמו על ידי תלמידים והועברו לכלל תלמידי השכבה.

מספר פניות עסקו בהתנהלות לא מתאימה של מי מהצוות במוסי"ח בנוגע ליציאת תלמידים לשירותים כמו: הקצבת נייר טואלט למי שזקוק, סגירת השירותים בזמן ההפסקות, איסור

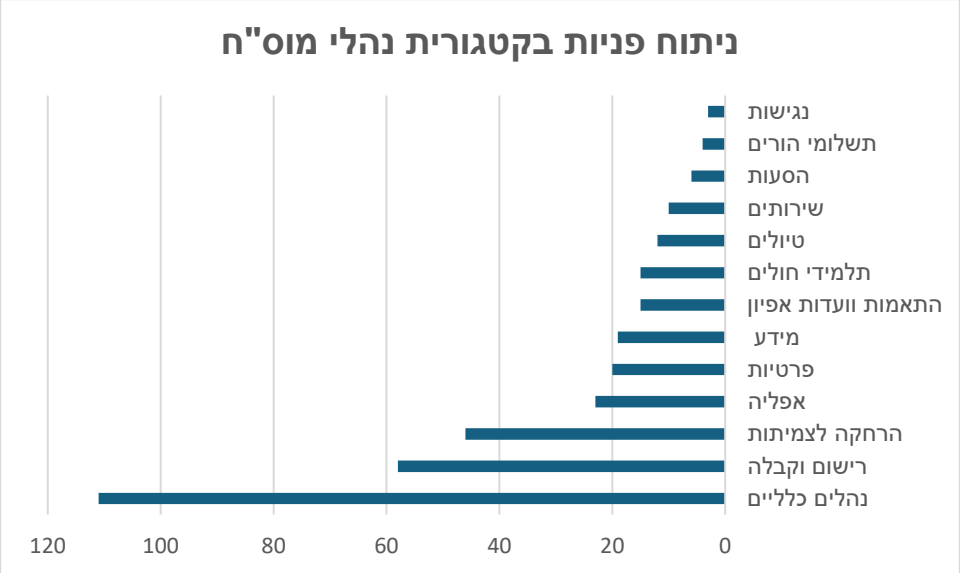
משרד החינוך: * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

יציאה לשירותים בזמן השיעור. פניות נוספות עסקו ברישום וקבלה של תלמידים למוסדות חינוך או בהעברה בין מוסדות חינוך, טיולים במוס״ח, הסעות ותשלומי הורים.

257 פניות שהן 75% מתוך סך הפניות שטופלו בקטגוריה זו נמצאו מוצדקות. יתרת 85 הפניות נמצאו כלא מוצדקות.

תרשים מס׳ 1 – ניתוח פניות בקטגורית נהלי מוס״ח

דוגמאות לפניות שנמצאו מוצדקות

- אפליה בחלוקת פיצה שנרכשה מכספי הכיתה, ילדים שהפריעו לא קיבלו פיצה.
- תלמידה שוחררה מבית חולים שלוותה בגין הפרעות אכילה ואשפוז. בית ספר סרב לקבל אותה חזרה.
- מניעת ספרי לימוד, בבית ספר לא הסכימו לקבל תשלום על ספרי לימוד ללא תשלום כללי לבית הספר.
- וועד הורים קבל רשימה ממנהלת בית ספר של מי שלא שילם תשלומי רשות ופנה להורים.
- השירותים נעולים במהלך השיעורים.
- החרמת טלפון לשלושה ימים, המנהל/ת פתח/ה את הטלפון וקרא/ה הודעות מתוכו לפני כל הכיתה.
- בבית ספר קיימת תוכנית רחפנים - מגמת כטב״מים. תהליך המיון למגמה נעשה רק לתלמידים חדשים ובו נחשפת הפרטיות של התלמידים. התלמידים הבוגרים במגמה הם גם הבוחנים שבודקים את המבחנים, התלמידים בחנו את הצעירים מהם במבחני רורשך שאסורים לשימוש אלא רק בידי פסיכולוגים.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת״א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

- הרחקת תלמידת י״א מסמינר בנות בגלל שהיא מחבקת בנות בהגעתה לבית ספר ובהפסקות. התלמידה הוחזרה לבית ספר .
- מורים מבקשים מתורנים בכיתה לספר להם מה מכיל הכריך של כל ילד.
- מניעת יציאה לשירותים בשעת שיעור.
- נעילת כיתה עם תלמידים בה.
- כיתה שקופה לתלמידים מאחרים במרכז בית הספר.
- צילום עוויתות של תלמיד על ידי תלמידים אחרים בלי התערבות המחנכת. שליחת הצילומים לשכבה, המחנכת לא מנעה את הפצת התמונה, למרות שדווח לה.

דוגמאות לפניות שנמצאו לא מוצדקות

- בקשת העברה מבית ספר לבית ספר של משפחה שברחה בעת המלחמה וחזרה. המשפחה ביקשה שהילדים יחזרו ללמוד בתיכון בעיר מגוריהם והעירייה לא הסכימה לשנות להם חזרה לאותו תיכון.
- הורה מבקש להצטרף לטיול עם בתו הנכה ובית ספר מסרב להצטרפות ההורה, לדבריו בצידוק שיש הגרלות.
- אב טוען להפליה בשיבוץ לגן על רקע הפליה עדתית
- מנהלת הודיעה לילדה ולהוריה שהיא מורחקת בגלל שהתמונה שלה הופיעה בטיקטוק.
- ארבע שנים תלמידה לא בבית ספר כי היא הורחקה.
- הורה מבקש קשר חודשי עם סייעת של בנו בחינוך המיוחד.
- בקשה לשמירה צבאית בבית הספר.
- הורים ביקשו להחליף גננת לכאורה בעקבות העדפותיה לילדים מסוימים.
- הורים הלינו על כך שבנם המשולב לא קיבל תפקיד ראשי בטקס בית ספר
- תלמידה לא הורשתה להיכנס לשיעור הראשון כי אחרה בבוקר.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת״א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

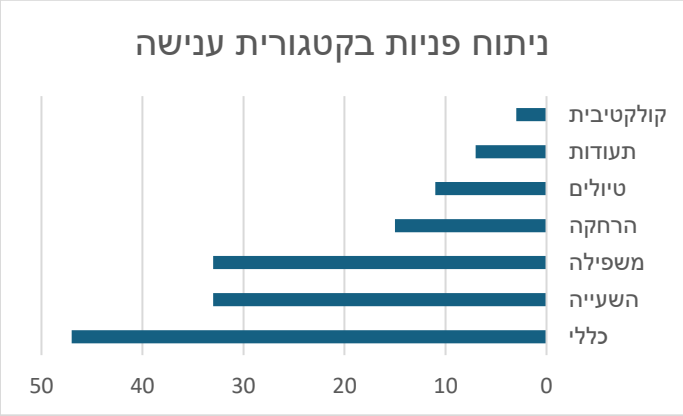
א.7 – ניתוח פניות בקטגורית ענישה במוס"ח

קורצ'אק גרס כי "ענישה צריכה להיות מכבדת, לא משפילה. תפקידה לתקן התנהגות, לא לשבור את רוחו של הילד". אריסטו טען "ללא גבולות ברורים, החירות הופכת להפקרות". הענישה בבתי ספר הוא סוגיה מורכבת ורגישה כאמצעי לעיצוב התנהגות ראויה, וחשוב לבחון אותה באופן מעמיק ומאוזן. גישה חינוכית מיטבית צריכה להתבסס על "הזכות להישמע", על מה שנאמר מפי התלמידים וגם על מה שלא נאמר. בין היתר מצווים אנו על הכלה, הבנה, תמיכה, תהליכי בירור, תוך שימת דגש על למידה והתפתחות אישית של התלמיד.

טופלו בפיקוח כ- 149 פניות העוסקות בענישה. 47 מהפניות עסקו בסוגיות של ענישה לא מידתית על הפרעה במהלך הלמידה, הורדת ציונים במקצוע לימוד בעקבות התנהגות מפריעה בשיעור אחר, השארת תלמידים בסוף יום הלימודים מבלי ליידע את ההורים וללא השגחה, השעיה של תלמיד ליומיים עקב לעיסת מסטיק, מחיקת שם התלמיד מקבוצת ווטסאפ כיתתית עקב תלונה של הורים על בית הספר, ענישה בעקבות הזדהות של תלמידה עם החטופים. פניות נוספות עסקו בענישה קולקטיבית, מניעת תעודה או מניעת יציאה לטיול כעונש

מתוך 149 הפניות שטופלו בקטגורית ענישה במוס"ח, 76% מכלל הפניות בקטגוריה זו נמצאו מוצדקות. 36 פניות התבררו כלא מוצדקות.

תרשים מס' 2 – ניתוח פניות בקטגורית ענישה

דוגמאות לפניות שנמצאו מוצדקות

- מנהלת בודקת איזה מכנס יש לבנות מתחת לחצאית ולפי זה משעה אותן.
- פתיחת שירותי בית ספר רק בהפסקת עשר ואיסור יציאה לשירותים בהפסקה אחרת או בשיעורים.
- תלמידות לא קבלו תעודת סיום שנה בי"ב עקב חוב כלכלי לבית ספר.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

- תלונת הורה על חוסר סיוע של מורים לילד החווה חרדת מלחמה, נאמר לו "אתה שתול פה, תתייבש".
- מנהל מדבר בצורה בוטה למורים ותלמידים בפרהסיה ומשפיל את המורים ברמקול של בית ספר, כמו גם גוער על הצוות כאשר תלמיד בא להתלונן.
- מנהל צעק בזעם על תלמיד עד שעשה פיפי במכנסיים מבלי לברר את האירוע מצד הנוגעים בדבר.
- מורה החליטה להעמיד את הילדים בידיים משולבות במשך זמן ארוך, אסרה על הילדים לאכול בהפסקת עשר - ענישה קולקטיבית.
- בנות שבחרו לא לרקוד במסיבת סיום קיבלו 20 שאלות העמקה על חומר לימודי.
- תלמיד התבקש לנקות פחי אשפה כעונש על הפרעה.
- מחיקת תלמידה מהווטסאפ הכיתתי על ידי המורה מאחר והוריה שלחו תלונה למשרד החינוך.
- מורה יצרה חרם על תלמידה כי התלמידה לא מכינה שיעורים קבוע.
- תלמיד עיוור מוצא בדרך קבע משיעורי אנגלית לטענת המורה כי הוא לא יכול לקרוא.

דוגמאות לפניות שנמצאו לא מוצדקות

- מורה הודיע לתלמידה שלא תצא לטיול בגלל שיש לה פטור משיעורי ספורט (עקב התפתחות לא תקינה, חזה גדול).
- בי"ס הודיע לתלמיד שלא יצא לטיול עקב הפרעות חוזרות.
- העברת ילד לגן אחר בעקבות התנהגות בעייתית לאורך זמן.
- השעיה מבית ספר כיוון שהתלמיד הגיע עם חולצה ללא סמל בית ספר.
- השעיה אחרי טיול בעקבות בעיות משמעת בטיול .
- בכיתה ה' תלמידה לכאורה מושפלת על ידי מחנכת והתלמידים בגלל מידות גופה, היא מדווחת ליועצת וזו לא מסייעת לה לדבריה.
- תלמידה עישנה בחצר בי"ס והושעתה אחרי הפעם הרביעית.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

א.8 – ניתוח פניות בקטגורית אלימות

הפניות בקטגוריה זו עוסקות בהתמודדות עם מצבי אלימות במוס"ח. 57 פניות מהן עסקו באלימות בין תלמידים וכללו שיקוף של בעיה בגין אי התערבות של הצוות החינוכי בהפסקת מעשי אלימות בין תלמידים כמו: מורה שאמרה לתלמידים שהיו מעורבים בקטטה "תסתדרו ביניכם", מורות שהתעלמו בזמן אמת מגילויי לעג כלפי ילד מחונן, צוות חינוכי לא נותן מענה לאלימות של תלמידים כלפי תלמיד בעל צרכים מיוחדים.
פניות נוספות כללו הלנה על בית ספר שלא שלח תלמיד לקבלת טיפול לאחר שנחבל בקטטה, תלמידים פרסמו תמונות פוגעניות של תלמידות שנעשו בעזרת בינה מלאכותית, התנהגויות חרם וניכור חברתי כלפי תלמידים שבחלק מהמקרים לא קיבלו מענה ראוי מצד הצוות החינוכי, אלימות כלפי ילד עולה וכד'.
65 פניות התבררו כפניות מוצדקות (73% מהפניות בקטגוריה זו). יתרת 24 הפניות נמצאו כלא מוצדקות.

דוגמאות לפניות שנמצאו מוצדקות

- ילד עם קשיי הסתגלות ואבחון, ננעל על ידי צוות הגן בממ"ד במשך 40 דקות תוך שהוא זועק לעזרה. הגננת ערכה לו משפט שדה בפורום הילדים, והסייעת הסריטה את האירוע.
- מורות מעליבות תלמידים על רקע משפחתי בשיעורים, ומסכסכות בין הבנות בצורה כזו שהן עושות חרם מעת לעת על ילדה אחרת.
- פגיעה של מורה בתלמיד בחינוך המיוחד כמו "נולדת בפח זבל", "ההורים שלך בטח רוצים להתאבד שאתה הילד שלהם".
- מורה דחפה תלמיד כדי להוציא אותו מהכיתה ובעטה ברגלו (הילד סרב לצאת), לאחר שהאם התלוננה הורחק התלמיד לעשרה ימים.
- תלמידה על רקע מצב כלכלי נמוך טוענת שהמורה מעליבה אותה בגין המראה החיצוני שלה.
- התבטאות בוטה של מחנכת כיתה ה' " תסתום את הפה, שלא אתקרב אלייך".
- צעקות של מורה בכיתה, ילדים חוששים להגיע לבית ספר, המורה מאיימת שתדווח על הזנחת הורים אם החיסורים לא יהיו מגובים.

דוגמאות לפניות שנמצאו לא מוצדקות

- מורה לעגה על תלמידה אנורקטית שהיא עושה דיאטה.
- הלנה על אלימות מורה נגד תלמיד.
- בקשה להעביר תלמיד לבי"ס אחר עקב התעמרות של תלמיד אחר בו, נעשה גישור בבית הספר.
- איום בהשבתה של בית ספר עקב אלימות של שני תלמידים.

משרד החינוך: * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

- תלונה על התעמרות של מורה לכאורה בתלמיד שלא היה חצי שנה בבי"ס.
- תלונה על עונש חמור מאחר והתלמיד זרק מספריים על תלמידים.
- תלמידה שנבחרה להיות במועצת תלמידים נתקלת בהתנכלות חברים בכיתה שלה

"כשהילדים חוצים איתי את הכביש אני אומר להם,

אני איש רכות, המקל שבידי לא בשביל להכות,

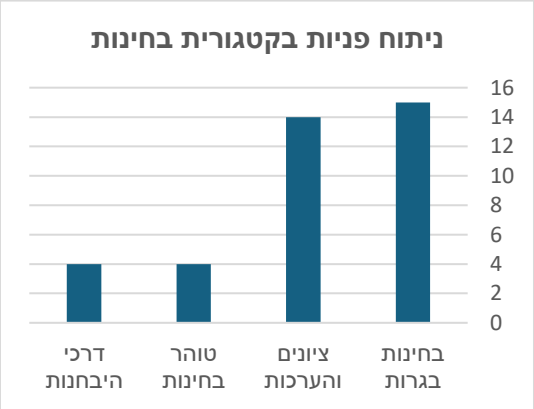
וכשהם עוזבים אותי ברחוב המתעקל,

רק אני נשאר, ילד פוחד מן המקל."

שיר המקל מתוך: "נופים חבושי עיניים", מאת ארז ביטון

א.9 – ניתוח פניות בקטגורית בחינות

תרשים מס' 3 – ניתוח פניות בקטגורית בחינות

דוגמאות לפניות שנמצאו מוצדקות

- תלמיד שנדרס ונפגע בראשו מבקש התחשבות בציונים והתאמות, מתמודד עם פוסט טראומה ואבא הנמצא במילואים כבר חצי שנה.
- מספר מבחנים בשבוע בחינוך יסודי.
- תלונת תלמיד על ארבעה מבחנים בשבוע ובשלושה מקצועות באותו יום.
- מנהל בית ספר מגביל את הציון במועדי ב' עד 90 במקסימום.
- פניית תלמידים לדחות בחינות עקב אזעקות לילה.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

דוגמאות לפניות שנמצאו לא מוצדקות

- בקשה לביטול חשד בהעתקה.
- בקשה להתאמות מיוחדות בזמן מלחמה בבחינת בגרות.
- בקשת תלמיד לגשת לבגרות ללא ציון מגן.
- המורה צעקה ונזפה בתלמידים באמצע מבחן מסכם לטענת תלמיד, ובשל כך לא סיים את הבחינה. הוא מבקש העלאת הציון ללא היבחנות נוספת.
- תלמיד בקש ספר תנ"ך מלא מבוחנת בבגרות מאחר ובספר שלו היו דפים קרועים, והוא גם בקש העלאה בציון עקב כך.

ב. ניתוח פניות על פי מחוזות, משלבי חינוך וזרם חינוכי

ב.1 – ניתוח פניות על פי מחוזות וקטגוריות נושאים מרכזיות

עיקר הפניות בשנת תשפ"ד הגיעו ממחוזות תל אביב ומרכז. סך הפניות משני מחוזות אלו מהווים 53% מכלל הפניות. נתון זה עשוי להצביע על מודעות ו/או מידע שלמדו אותו, לרבות משפחות שעברו למרכז עקב המלחמה. כ"כ למדנו שהייתה חשיפה לאירועים בהם דנו בשיעורים או בהפסקות, בדומה לשנים קודמות.

למידה יסודית ורלוונטית אמורה להיות בנושאים מעולמם של הילדים כשהבסיס המשותף והרחב יהיה דרכי התנהלות ע"פ זכויות תלמידים ונהלי המשרד הנדרשים בכל בית ספר שמכבד ילדים.

העסיקו אותי אישית, בתהליכי הבירור בכל אחד מהאירועים, מה ידווחו/יספרו הילדים בבית, באילו עוצמות של כאב, צער או שמחה....מה הידע הנצבר אצלינו המבוגרים על המתרחש בבית, בקרב המשפחות וביחסים ביניהם לילדיהם. חשוב למצוא את הדרכים בהן נוכל **לכוון את ההורים ולהניע אותם** להתנהלות ערכית שנבחר ביחד.

הורים ומחנכים הם הדמויות החשובות ביותר להתפתחות הילדים והנוער, הם משפיעים על מחשבותיהם והתנהגותם. חשוב לטפח מיומנות להקשיב למה שהם אומרים או לזהות את מה שאינם מספרים, וכך נדע לכוון אותם, כל אחד ע"פ דרכו, בדרך ליצור שותפויות משמעותיות לכולנו.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

טבלה מס' 2 – ניתוח פניות על פי מחוזות וקטגוריות נושאים מרכזיות

	תל אביב	מרכז	חיפה	חרדי	דרום	ירושלים	צפון	התיישבותי	סה"כ	סה"כ באחוזים מסך הפניות
נהלי מוס"ח *	99	67	42	33	33	23	33	12	342	54%
ענישה	40	33	12	19	11	16	13	5	149	23%
אלימות	39	29	5	3	4	6	3	-	89	14%
בחינות	9	12	3	-	6	5	1	1	37	6%

* הקטגוריה כוללת - הרחקה לצמיתות, הפליה, פרטיות, הסעות, שגרות המוס"ח

ב.2 – ניתוח פניות על פי משלבי גיל

טבלה מס' 3 – מס' פניות על משלבי גיל

משלב גיל	סך פניות
על יסודי	336
יסודי	216
חינוך מיוחד	58
קדם יסודי	24
סה"כ	634

ב.3 – ניתוח פניות על פי מגזר חינוכי

עיקר הפניות (515 פניות) הגיעו מהחינוך הממלכתי. פניות ממוסדות חינוך בחברה הערבית נכללו בזרם החינוך הממלכתי. נתון זה מצביע על מודעות גבוהה לזכויות תלמידים, הבנה של מצבים שעלולים להתפרש כמפרים זכויות אלו, ונכונות לפרואקטיביות גבוהה של הורים **לפעול** למימוש זכויות הילדים שלהם.

שאר הפניות הגיעו מהחינוך הממלכתי דתי ומהחינוך החרדי. יש לציין כי חלה **עלייה** משמעותית במספר הפניות מהחינוך החרדי – 55 פניות בתשפ"ד לעומת 17 פניות בתשפ"ג. עלייה זו עשויה להעיד על עלייה מסוימת במודעות ההורים במוסדות החינוך החרדים לזכויות ילדיהם, ונכונות לפעול למען ילדיהם עם כל המורכבות הכרוכה בכך למיטוב סביבות הלימודים שלהם במוס"ח.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

טבלה מס' 4 - סך פניות על פי מגזר חינוכי

מגזר חינוכי	סך פניות
ממלכתי	515
חמ"ד	64
חרדי	55
סה"כ	634

ב.4 – מבט נוסף אל המגזר החרדי

כפי שצוין לעיל 33 מתוך 55 פניות המשויכות להורים ותלמידים במגזר החרדי עסקו בנהלי המוסי"ח. 19 פניות עסקו בנושאים של ענישה ו-3 פניות בהתמודדות עם אלימות במוסי"ח. נושאים מרכזיים בהן עסקו הפניות כללו: הרחקה לצמיתות מהיום למחר...בניגוד להוראות החוק ובניגוד לחוזר מנכל, ענישה והשעיית תלמידים על רקע התנהגות שאינה הולמת את גישת המוסד החינוכי (שימוש בטלפון נייד, פרסומים בטיק טוק, נסיעה משפחתית לחו"ל), חדירה לפרטיות וקריאת הודעות אישיות בנייד, התנהלות במוסי"ח שלא על פי נוהל הורים גרושים, מניעת השתתפות במסיבות סוף שנה כענישה על התנהגות לא הולמת לפי גישת המוסי"ח ועוד.

משרד החינוך: * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

מסקנות והמלצות לסיכום

זכויות התלמיד משפיעות על ארגון בית הספר ומשנות את דרכי התנהלותו. בבית הספר ישנו עירוב מעניין של תחומים משפטיים - בשל העובדה שהוא מוסד ציבורי הנותן שירות לציבור, אבל מאידך הוא גם מוסד קהילתי שיש בו פעילות רבה בעלת אופי משפטי פרטי; בית הספר מתקשר בחוזים גלויים וסמויים עם גורמים שונים (וההורים בכלל זה); הוא מוסד החשוף לתביעות נזיקיות בשל תאונות, יש לו אחריות משפטית רחבה על שלומם של התלמידים, הוא זירה להתרחשויות פליליות של תלמידים ובין תלמידים ואף של עובדי הוראה, הוא גובה כספים ומנהל חשבונות, הוא כפוף מנהלית לרשויות פיקוח שונות, ועוד היבטים משפטיים. העובדה שלתלמידים קמות זכויות לקבלת חינוך, לפרטיות וחיסיון, לשם טוב, להליך הוגן (due process), לחופש בחירה, לביטחון אישי, בטיחות, ועוד – משפיעה על כל הפעולות בבתי הספר ומובילה לאיזונים שעל עובד ההוראה להיות מודע להם. שכן השיטה והתורה המשפטית המקובלות אצלנו מחייבות עריכת איזון בין אינטרסים מוגנים כאשר יש התנגשות ביניהם והמורה בכיתה תחליט איזו זכות עדיפה במצב נתון. כמו כן, כל פגיעה בזכות כתוצאה מפעולה מנהלית מחויבת בנימוק שיראה, כי הפגיעה היא מידתית ולתכלית ראויה, ובמקרים מסוימים – תתאפשר רק אם קיימת סמכות חוקית ברורה לפגוע בזכות. נושאים אלו אינם מופשטים כי אם **מעשיים ביותר ונוכחים בעבודת בית הספר** היומיומית, ועל עובדי ההוראה בפרט.

" כל מה שילד צריך הוא אדם אחד שיאמין בו " הרב קרליבך

חשוב לדעת

1. התלמידים נתונים למרותם של המורים וההנהלה - אין שוויון מעמדי, אך יש וצריך להיות כבוד הדדי ללא כפיפויות .
2. חשוב לטפח מיומנות להקשיב למה שהתלמידות והתלמידים אומרים או לזהות את מה שאינם מספרים כדי שנדע לכוונם, כל אחד ע"פ דרכו, בדרך ליצור שותפויות משמעותיות לכולנו.

   אין עדיפות למבוגרים על פני קטינים בכל הקשור לזכותם לכבוד. אין להעליב תלמיד ואין להעליב מורה באופן שווה. הגירסה החינוכית לדידי תאמר כי עלינו להטיל אחריות מוגברת על מורים שלא להעליב את תלמידיהם. מורה המעליב תלמיד מעשהו חמור יותר מתלמיד המעליב מורה. על מורה, כבוגר, מוטלת אחריות רבה יותר מבחינה חברתית. אנחנו כבגירים יכולים לשלוט טוב יותר מבחינה רגשית וקוגניטיבית בתגובותינו. עלינו ללמד קטין לכבד מבוגרים, כמו גם את חבריו הקטינים.

   מאידך חשוב לזכור כי כבוד כמו גם הערכה ואהבה לא ניתן לכפות על אדם. עלינו לדרוש ממורים לתת קודם כל כבוד וזכויות לתלמידיהם **כדי שאלו ילמדו יחס של כבוד מהו.**

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

3. תלמידים - בסיורים שקיימתי למדתי שקיימת תחושה בקרב התלמידים שהם אינם יודעים את זכויותיהם ושהם אינם שותפים אמיתיים לקבלת החלטות על נוהגי ביה"ס וגם בתהליכים קובעי גורלות עבורם. הבנתי שלא קיימת למידה סדירה בחלק מבתי הספר.
4. עובדה היא שחלק מהמורים אינם יודעים מהן החובות המקצועיות שלהם. מרבית מהמורים לא יודעים את היבטי החוק בעבודתם. זהו ידע מקצועי שאינו נלמד במכללות, אוניברסיטאות ובחדרי מורים כחובת לימוד ועדכון רב שנים, הנמצא ברובו בחוזרי מנכ"ל ובחלקו במערך חוקים במדינה (חובות במסגרת יחסי עבודה; סמכויות וחובות ייחודיות למקצוע מכוח הכפיפות לחוק; חובות מכוח אחריות שילוחית; סמכויות וחובות מכוח זכויות התלמידים; חובות של כלל האזרחים מכוח כפיפות לחוק; תיעול כעסים; אימון לבניית אמון; חובות מכוח הליך פלילי בביה"ס; בניית הסכמות ועוד).
5. זכויות התלמיד נתנו מעמד להורים לפעול למען מימוש הזכויות בתוך בתי הספר. מעורבות הורים בבתי הספר אינה מגובה בדין הכללי בסמכויות יתירות (למעט זכות מסוימת למעורבות בתכניות לימודים "נוספות" וזכות כללית לשותפות בחינוך מכוח האפוטרופסות, העברת תלמיד בשל זרם חינוכי).
6. לחלק מהמורים והמנהלים קשה ליישם **תרבות של זכויות במוסד החינוכי** המקדמת מסגרות פעולה בהם קודים התנהגותיים ברורים וגבולות משמעותיים להתנהגות אישית, קבוצתית, חברתית (לתלמידים, להורים ולצוותי החינוך).
7. חשוב לפתח נהלים הוגנים ורציונליים המשותפים לכל מוסד חינוכי (הורים, מורים/גננות, תלמידים, עובדים, וכו'). נדרש תהליך המבוסס אמון, הקשבה ונתינה. זהו תהליך "בונים הסכמות בחינוך" המהווה מנוף לקידום ההדברות, השיתוף וההסכמה. התהליך מבוסס על מעורבות של נציגי הקבוצות והקהילות תוך פיתוח במות שיח המעודדות אמון, ביטוי והבנה של צרכים, אכפתיות אנושית ומוסרית לצורך יצירת הסכמות רחבות - לרווחתם של כל באי ביה"ס. **בונים הסכמות היא תרבות המשמשת כמצפן המכוון את אנשיו לכיוון משותף**.
8. בונים הסכמות הוא תהליך של כניסה למערכות אנושיות שלא בהכרח רוצות לחוות ניסיונות חיים בצוותא, איסוף מידע תקף על החוויות של האנשים במערכת, מתן משוב למערכת אודות המידע שנאסף, על מנת להגביר את ההבנה של המערכת על ידי חבריה. מטרת התהליך הארגוני היא לקבוע את הערך ואת הדרך, על סמך ההבנה המשותפת את המערכת הניהולית והתחשבות אמיתית
לכל הפרטים בה, לקבוצות, תוך בנייה בתהליך קודים ערכיים מבוססי זכויות ילדים, שיובילו ללמידה משמעותית, אמפתיה וכבוד ביניהם.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

9. חשוב לנו **להעמיק את הידע היישומי** ולבנות גופי ידע עדכניים לצוותי חינוך ולתלמידים בדבר יישום האמנה לזכויות הילד, חוק זכויות התלמיד וחוקים נוספים המעניקים לילדים ונוער מידע והגנה כחלק מהיותם אזרחים צעירים.

תודה רבה על הסיוע, ההתייעצות, המפגשים והליווי

מוענקת לכל מי שסייעו לתלמידים, לצוותי החינוך ולי- בדרך:

אגפי המינהל הפדגוגי, מנהלי מחוזות, מפקחים כוללים, מנהלות בתי הספר, מפקחים מקצועיים, מפקחות מתאמות, הלשכה המשפטית במשרד החינוך, היועצים המשפטיים במחוזות, מפקחי הקב"סים במחוזות, מועצת התלמידים והנוער הארצית, נציגי הסתדרות המורים, נציגי משרדי ממשלה, משרד המשפטים לאגפיו, משרד הרווחה, מנהלי מחלקות החינוך ברשויות המקומיות, הקליניקה המשפטית באוניברסיטת רייכמן, משטרה.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il

אווזים / אגי משעול

אפשטיין, המורה שלי למתמטיקה
אהב להוציא אותי ללוח
אמר שהראש שלי מתאים רק לכובע.
אמר שציפור עם שכל כמו שלי
היתה עפה אחורה.
שלח אותי לרעות אווזים.
עכשיו, במרחק שנים מן המשפט הזה,
כשאני יושבת תחת הדקל
עם שלושת האווזים היפים שלי
אני חושבת שאולי הרחיק אז לראות,
המורה שלי למתמטיקה,
והצדק היה עימו.
כי אין מה שמשמח אותי יותר
מאשר לראות אותם כעת
עטים על הלחם המתפורר,
מכשכשים בזנבם השמח,
קופאים רגע דום
מתחת לרסיסי המים
שאני מתיזה עליהם מן הצינור,
זוקפים את ראשם
וגופם נמתח אז
כזוכר אגמים רחוקים.
מאז מת כבר המורה שלי למתמטיקה
ומתו גם בעיותיו שאף פעם לא עלה בידי לפתור.
אני אוהבת כובעים,
ותמיד בערב
כשהציפורים חוזרות אל תוך העץ,
אני מחפשת את זו שעפה אחורה.

משרד החינוך : * רחוב השלושה 2 ת״א, מיקוד : 61092 *
E-mail: tova@benari.org.il